

Vastaanottaja: Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Asia: HE 116/2025

Aika: 13.11.2025 klo 10.00

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi toimeentulotuesta annetun lain, sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain 64 §:n ja kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain 10 §:n muuttamisesta

Kiitämme lausuntopyynnöstä hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi toimeentulotuesta annetun lain, sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä annetun lain 64 §:n ja kuntouttavasta työtoiminnasta annetun lain 10 §:n muuttamisesta.

1. Yleisiä huomioita

Vammaisfoorumi ry vastustaa esitettyjä muutoksia, koska ne kiristävät toimeentulotuen ehtoja ja laajentavat perusosan alentamisen mahdollisuuksia. Esitys vaarantaa erityisesti niiden ihmisten oikeudet, jotka elävät pitkäaikaisessa köyhyydessä ja joiden toimintakyky on rajoittunut vamman tai sairauden vuoksi.

Lausuttavana oleva hallituksen esitys ei huomioi riittävästi vammaisten henkilöiden tarpeita eikä yhdenvertaisuutta. Esitys on monin osin ristiriidassa YK:n vammaisyleissopimuksen kanssa, jonka 28 artikla velvoittaa valtiota turvaamaan vammaisten henkilöiden riittävän elintason ja sosiaaliturvan – ilman syrjintää.

2. Huomioita esityksen yksittäisiin osiin

2.1. Perusosan alentaminen ja sanktioiden laajentaminen

Perusosan alentaminen jopa 50 prosentilla ja sen laajentaminen aiempaa useampiin tilanteisiin on erityisen haitallista vammaisille ihmisille, joilla on jo valmiiksi suurempi riski köyhyydelle ja toimeentulo-ongelmille. Monet vammaiset ihmiset eivät kykene täyttämään esityksessä mainittuja ehtoja – esimerkiksi kokoaikatyön hakemista – vamman, pitkäaikaissairauden tai toimintakyvyn rajoitteen vuoksi. Vammaisuus ei ole kenenkään valinta, eikä siitä tule rangaista.

Sanktioita ei tule ulottaa niihin henkilöihin, joilla ei ole tosiasiallisia valmiuksia täyttää asetettuja ehtoja. Vammaisten henkilöiden tilanteet ovat moninaisia, ja yksilöllinen harkinta tulee säilyttää.

2.2. Työnhaku- ja palveluvelvoitteet

Esityksessä oletetaan, että henkilö voi aina hakea ja vastaanottaa kokoaikatyötä tai osallistua kuntouttavaan työtoimintaan. Vammaiset ihmiset jäävät liian usein

työmarkkinoiden ulkopuolelle alentuneen työkyvyn tai esteellisen työympäristön vuoksi, eikä heille ole tarjolla riittävästi soveltuvia työpaikkoja tai tukitoimia.

Laissa ei huomioida riittävästi toiminnanohjauksen, vuorovaikutuksen tai psyykkisen kuormituksen kaltaisia rajoitteita, jotka ovat erityisen yleisiä esimerkiksi neurokirjon ihmisillä. Lisäksi epävarmuus ja pelko toimeentulon menetyksestä voivat lisätä psyykkistä kuormitusta ja johtaa syrjäytymiseen.

2.3. Nuorten toimeentulotuen leikkaukset

Alle 25-vuotiaiden nuorten tukien leikkaaminen opiskelun keskeytyessä ei huomioi riittävästi opiskeluun liittyviä haasteita ja esteitä, joita vammaiset ja mm. neurokirjon nuoret usein kohtaavat. Kohtuullisten mukautusten ja riittävän tuen puuttuminen voi johtaa opintojen keskeyttämiseen, eikä tällöin ole kohtuullista rangaista perusosan alentamisella.

2.4. Asumismenot ja muuttovelvoite

Asumisen kustannuksiin ja mahdollisiin muuttovelvoitteisiin liittyvät linjaukset voivat johtaa tilanteisiin, joissa vammaisten ihmisten välttämättömät asumistarpeet jäävät huomioimatta. Asumisen esteettömyys, saavutettavuus, palveluiden läheisyys ja sosiaalisten verkostojen tuki ovat keskeisiä tarpeita vammaisten henkilöiden arjessa.

Sääntelyn on mahdollistettava poikkeukset ja harkinta, kun kyseessä on vammainen ihminen tai muu erityinen elämäntilanne.

2.5. Tiedon luovutus ja yksityisyydensuoja

Automaattinen tiedonluovutus ilman asiakkaan suostumusta heikentää luottamusta palveluihin. Luottamuksen puute on keskeinen este avun hakemiselle etenkin heikommassa asemassa olevien keskuudessa. Tiedon luovuttamisen tulee tapahtua lähtökohtaisesti vain asiakkaan suostumuksella, ei automaattisesti.

3. Vaikutusten arviointi ja oikeusperusta

Esityksessä ei ole tehty riittävää vaikutusten arviointia vammaisten henkilöiden näkökulmasta. Erityisesti puuttuu arvio siitä, miten esitys vaikuttaa:

- vammaisten lasten ja perheiden köyhyyteen
- eri lailla toimintarajoitteisten vammaisten ihmisten toimintaedellytyksiin ja arjesta selviytymiseen
- YK:n vammaissopimuksen artiklojen 19 (itsenäinen elämä), 28 (riittävä elintaso) ja 5 (yhdenvertaisuus) toteutumiseen

Perustuslain 19 § ja YK:n vammaissopimus asettavat valtiolle velvoitteen turvata ihmisarvoinen toimeentulo. Ehdotetut muutokset vaarantavat nämä oikeudet.

4. Johtopäätökset ja ehdotukset

Vammaisfoorumin mielestä hallituksen esitys on ristiriidassa perus- ja ihmisoikeusvelvoitteiden kanssa.

Esitys kokonaisuudessaan lisää epävarmuutta ja hallinnollista kuormaa, eikä tarjoa riittävästi yksilöllistä harkintaa. Lisäksi se rankaisee haavoittuvassa asemassa olevia ilman, että tarjolla on riittäviä tukitoimia.

Esitämme, että esitystä ei tule hyväksyä nykyisessä muodossaan.

Vammaisfoorumin näkemyksen mukaan tarvitaan seuraavia toimia:

- perusteellinen vaikutusten arviointi vammaisten ihmisten näkökulmasta
- mekanismit yksilölliseen harkintaan ja velvoitteista vapauttamiseen
- riittävä ohjaus ja tuki ensisijaisten etuuksien hakemiseen
- sosiaalityön velvoite ohjata ja tukea on säilytettävä

Vammaisfoorumi ry -

Maija Aatelo

Varapuheenjohtaja

Anni Kyröläinen

pääsihteeri

p. 045 217 4936

anni.kyrolainen@vammaisfoorumi.fi

Vammaisfoorumi on 29 valtakunnallisen vammaisjärjestön yhteistyöjärjestö, jonka tarkoituksena on YK:n vammaisten ihmisten oikeuksia koskevan sopimuksen mukaisesti edistää vammaisten ihmisten yhdenvertaisen osallistumisen mahdollisuuksia yhteiskunnassa. Vammaisfoorumi edustaa jäsenjärjestöjensä kautta noin 223 000 vammaista ja pitkäaikaissairasta ihmistä.